

ISSN 2729-9767

BULLETIN IVPR

MARCH 2025
VOL 6 ISSUE 3

BARBORA BURAJOVÁ

DEKÁDA ČINNOSTI KOORDINAČNO-METODICKÉHO CENTRA
PRE PREVENCIU NÁSILIA NA ŽENÁCH
A NÁRODNEJ LINKY PRE ŽENY ZAŽÍVAJÚCE NÁSILIE

INŠTITÚT PRE VÝSKUM PRÁCE A RODINY
2025

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

Dekáda činnosti Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násillia na ženách a Národnej linky pre ženy zažívajúce násillie

Barbora Burajová

Mgr. Barbora Burajová, PhD. vedie Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násillia na ženách od jeho vzniku v Inštitúte pre výskum práce a rodiny v roku 2015. Jej vedecko-výskumná a lektorská činnosť sa zameriava na ochranu obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov, osobitne žien zažívajúcich násillie a obetí domáceho násillia. Je garantkou Národnej linky pre ženy zažívajúce násillie.

Obsah

Úvod	3
Krátky pohľad na históriu	4
Podpora politík založených na dôkazoch – výber zistení z kľúčových výskumov	6
Ďalšie činnosti KMC	9
Legislatívne zmeny	9
Kordinácia pomáhajúcich profesií a inštitúcií prostredníctvom vzdelávania	10
Multiinštitucionálna spolupráca (MIS)	10
Zvyšovanie povedomia o problematike	11
Národná linka pre ženy zažívajúce násilie	12
Povedali o nás	13
Záverečné slovo	15

Úvod

Koordináčno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách (KMC) a Národná linka pre ženy zažívajúce násilie (NLŽ) sa stali súčasťou Inštitútu pre výskum práce a rodiny (IVPR) pred 10 rokmi. Výber IVPR ako inštitúcie zodpovednej za aktivity cieliace na prevenciu násilia na ženách nebol náhodný. V snahe vytvoriť podmienky pre verejné politiky založené na dôkazoch a empirickej evidencii a poskytovať spätnú väzbu na existujúce programy, opatrenia, alebo strategické prístupy¹ prináša IVPR analýzy aj v oblasti sociálnej a rodinnej politiky a životných podmienok zraniteľných skupín, vrátane rovnosti príležitostí mužov a žien a násilia páchaného na ženách. V roku 2008 IVPR zrealizoval prvý reprezentatívny výskum násilia páchaného na ženách na Slovensku², čím nadviazal na výskum Medzinárodného strediska pre štúdium rodiny³ a v roku 2012 zadávateľovi Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR poskytol prvý prehľad o dostupnosti sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti z hľadiska európskych štandardov⁴. Práve pre toto tematické zameranie a existujúce expertné kapacity bol v roku 2013 IVPR vybraný ako kľúčový partner pri vytváraní komplexnej celoštátnej politiky pre oblasť prevencie a eliminácie násilia na ženách a bola mu zverená úloha posilniť dostupnosť podporných služieb vytvorením a prevádzkou nepretržite dostupnej telefonickej linky pre ženy zažívajúce násilie.

Cieľom tohto textu je v krátkosti predstaviť KMC a NLŽ prostredníctvom najvýznamnejších výsledkov ich činnosti. Tieto síce nevyčerpávajú zoznam výstupov, ktoré zrealizovali expertky a experti KMC a NLŽ počas uplynulej dekády, no ukazujú východiská a ilustrujú prístupy, na ktorých ich pôsobenie stojí. V krátkosti poukážeme na ambície pri vzniku KMC a NLŽ, hlavné činnosti a ich ukazovatele ich naplňania, ako aj prehľad kľúčových okamihov, ktoré sformovali KMC a NLŽ do dnešnej podoby.

¹ Gerbery, Daniel. Dve dekády analýz na Inštitúte pre výskum práce a rodiny. *Bulletin IVPR*. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2024. Zv. 5, 11-12

² Bodnárová, B. Filadelfiová, J. Holubová, B. *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchaným na ženách (VAW) na Slovensku : Záverečná správa*. 1. vyd. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008.

³ Bodnárová, B. Filadelfiová, J. *Domáce násilie a násilie páchané na ženách v SR : Skrátaná verzia záverečnej správy z výskumu*. 1. vyd. Bratislava : Stredisko pre štúdium rodiny, 2003. ISBN 80-89048-11-0

⁴ Filadelfiová, J. Holubová, B. *Monitoring sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti z hľadiska európskych štandardov*. 1. vyd. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2012.

Keďže za vznikom KMC a NLŽ bola ambícia založiť komplexnú celoštátnu politiku pre oblasť prevencie a eliminácie násilia na ženách na vedeckých dôkazoch, nasledujúce strany ponúknu aj základnú reflexiu tejto problematiky tak, ako ju dokumentuje výskumná činnosť KMC. Na záver textu ponúkame reflexiu pôsobenia KMC a NLŽ od dvojice manažérok IVPR a Odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré boli prítomné pri formatívnych momentoch ich vývoja, a prvej vedúcej NLŽ.

Krátky pohľad na históriu

Vznik KMC a NLŽ podnietila vízia vlády SR z roku 2013 zabezpečiť jednotný prístup k znižovaniu a prevencii násilia na ženách všetkými dotknutými inštitúciami a všetkým ženám zažívajúcim násilie umožniť prístup k efektívnej pomoci. Túto víziu na jednotlivé ciele a úlohy rozmenil Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019⁵, ktorým vláda Slovenskej republiky uložila IVPR zriadiť KMC a NLŽ, pričom KMC zverila dvadsať úloh v oblasti výskumu, monitoringu, vzdelávania a osvedy. Vytvorenie a činnosť KMC a NLŽ boli súčasťou rôznych aktivít zverených rozličným aktérom. A pri konštatovaní, že úlohy, ktoré boli zverené KMC a NLŽ, sme splnili, je potrebné zdôrazniť, že bez ďalších aktérov verejného a mimovládneho sektora by úsilie zvyšovať ochranu pred násilím a zlepšovať životy žien a ich detí nemalo na Slovensku šancu napredovať. Napokon, v žiadnom okamihu nebolo odborné zamestnanectvo KMC viac ako päťčlenné a väčšinu času krízovú linku obsluhovala jedna poradkyňa. Ostatné personálne kapacity boli viazané na manažment projektov, z ktorých sú KMC a NLŽ od ich vzniku po súčasnosť financované. Prírodzene, projektové financovanie zo zdrojov Nórskeho finančného mechanizmu a Európskeho sociálneho fondu umožnilo zapojenie väčšieho počtu externých spolupracovníkov a spolupracovníčok, ako aj vytvorenie partnerstva s renomovanou výskumnou inštitúciou Nórskym centrom pre násilie a traumatické stresové štúdie či spoluprácu s Radou Európy.

V rokoch 2015 až 2017 boli KMC a NLŽ podporené z projektu financovaného z grantu Nórskeho kráľovstva prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu a boli spolufinancované grantom zo štátneho rozpočtu SR. Prijímateľom projektu bolo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, hlavným koordinátorom projektu bol

⁵NAP na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019 bol schválený 18.12.2013 uzn. vl. SR 18.12.2013

Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí (ORRRP MPSVR). V nasledujúcom období až do roku 2022 bola činnosť KMC a NLŽ súčasťou Národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie podporeného z ESF OP L'Z.

Realizáciu naplánovaných projektových aktivít významne ovplyvnili výnimočné okolnosti, ktoré zasiahli svet v uplynulých piatich rokoch. V roku 2020 protipandemické opatrenia preukázateľne negatívne ovplyvnili dostupnosť a prístupnosť podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti a niektoré zistenia naznačovali zhoršenie násillia medzi blízkymi osobami (Očenášová, 2021). Zavedený monitoring dostupnosti podporných služieb, na ktorý bola naviazaná diseminácia informácií o pravidlách pre fungovanie služieb a o dostupných kapacitách, zabezpečuje KMC dodnes. V súčasnosti je monitoring automatizovaný prostredníctvom aplikácie, ktorá monitoruje dostupnosť a podporné služby informuje o aktuálne kapacitách krízového ubytovania pre ženy zažívajúce násilie a ich deti. Vojenská agresia Ruskej federácie proti Ukrajine zas priniesla zapojenie KMC do pracovných skupín pre koordináciu pomoci organizovaných agentúrami Organizácie Spojených národov, najmä UNHCR, UNICEF a tiež IOM. Okrem zdieľania poznatkov o podporných službách na Slovensku a konzultácií pri vytváraní usmernení tzv. referall pathways pre utečenky so skúsenosťou s násilím na Slovensku, KMC prispelo k vzdelávaniu ukrajinskej linky pomoci Ligy za duševné zdravie. V rámci spolupráce s UNICEF sa KMC podieľalo na vytvorení webstránky zameranej na prevenciu sexuálneho násillia a násillia na ženách: <https://www.laskanemaboliet.sk/>.

V rokoch 2021 až 2024 bola činnosť KMC a následne aj NLŽ opäť podporená z projektu financovaného z grantu Nórskeho kráľovstva prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu a spolufinancovaného zo štátneho rozpočtu SR grantom. Projekt zameraný na prevenciu násillia a znižovanie opakovanej a druhotnej viktimizácie bol významným míľnikom v posilňovaní multiinštitucionálnej spolupráce. Bol implementovaný spoločne s partnermi, s ktorými KMC našlo zhodu, že ďalšie opatrenia na prevenciu opakovanej a druhotnej viktimizácie obetí musia byť realizované na základe spolupráce, zdieľania informácií a spoločného porozumenia fenoménu násillia a potrebám obetí. IVPR rozvíjal činnosť KMC, vrátane prevádzky NLŽ. Nórske centrum pre výskum násillia a traumatického stresu spolupracovalo s KMC pri realizácii bilaterálneho výskumu a spracovaní troch výskumných správ. Akadémia PZ SR v spolupráci s KMC vytvorila, akreditovala a realizovala špecializované rozširujúce vzdelávanie vyšetrovateľov v oblasti násillia páchaného na ženách a domáceho násillia. Ministerstvo vnútra SR zriadilo 8 špecializovaných vyluchových miestností a aktívne sa podieľalo na špecializovanom rozširujúcom

vzdelávaní vyšetrovateľov. A napokon, Zbor väzenskej a justičnej stráže SR zvýšil dostupnosť sociálno-intervenčných programov pre páchatel'ov v ďalších ústavoch na výkon väzby, ktorých metodické základy položilo KMC v minulom období.

V súčasnosti IVPR činnosť NLŽ a základných kapacít KMC zabezpečuje s finančnou podporou Programu Slovensko v rámci partnerstva v Národnom projekte „Prevenčia a eliminácia násilia a sociálneho vylúčenia prostredníctvom národných liniek pomoci“.

Podpora politik založených na dôkazoch – výber zistení z kľúčových výskumov

Výsledky prvého *Reprezentatívneho výskumu domáceho násilia na Slovensku* potvrdili predpoklad, že celoživotná skúsenosť s násilím od blízkych osôb je 25 % za mužov a 26 % za ženy (Filadelfiová, a iní, 2017). Súčasne ukázali, že kým 73 % žien zažíva násilie medzi blízkymi osobami od svojich partnerov, u mužov prevažuje skúsenosť s násilným správaním od iných členov rodiny (64 %). Výskum potvrdil závery predchádzajúcich zisťovaní o vysokej latencii násilia v blízkych vzťahoch – len 17 % ľudí na Slovensku so skúsenosťou násilia v blízkych vzťahoch sa obrátilo na políciu.

Vysoká latencia je typická aj pre prípady sexuálneho násilia – zo slovenských žien, ktoré zažili sexuálne násilie, sa len 11,2 % obrátilo na políciu. Len o málo vyšší je počet tých, ktoré po útoku vyhľadali zdravotnícku pomoc, ako ukázal prvý slovenský reprezentatívny výskum sexuálneho násilia (Očenášová, a iní, 2017). Výsledky tiež poukázali na problematickosť legálnych definícií znásilnenia a sexuálneho násilia založených na použití sily alebo jej hrozbe. Implicitne povzbudzujú očakávanie, že sa obeť mala brániť. Podľa skúseností žien páchatel' použil fyzickú silu len v 28 % prípadov a v 14 % sa vyhráždza, že ju použije. Nedostatočnou sa podľa výsledkov výskumu javí aj podmienka zneužitia bezbrannosti pri týchto trestných činoch, ktorá je aplikačnou praxou interpretovaná ako nemožnosť aktívnej obrany v dôsledku znížených fyzických schopností, keďže až 22 % žien sa podvolilo sexuálnemu styku zo strachu z následkov odmietnutia, v 12 % prípadov sa páchatel' vyhráždza, že o žene rozšíri klebety a v 11 % páchatel' používal dlhodobý psychický nátlak na obeť.

Napriek tomu, že len zlomok sexuálne viktimizovaných osôb nahlási alebo sa zdôveri so skúsenosťou so sexuálnym násilím, pretrváva podozrenie, či nejde o falošné oznámenie, vrátane u profesionálov a profesionálok. Pohľad KMC v spolupráci

s Akadémiou policajného zboru na postoj vyšetrovateľov PZ SR v prípadoch násillia páchaného na ženách ukázal vysokú mieru akceptácie mýtu, že ženy si násillie vymýšľajú – pri partnerskom násillí malo tento postoj 40 % a pri sexuálnom násillí až 52 % opytovaných (Očenášová, a iní, 2017)⁶. Jedným z riešení lepšej identifikácie násillia je špecializácia v policajnej práci. Diskusia s dotknutými rezortmi a kvantitatívna analýza nápadu trestných vecí spojených s násillím na ženách a domácim násillím, vrátane sexuálneho násillia a zneužívania, ukázala, že aj na Slovensku existuje priestor na zavedenie tzv. špecializovaných policajných tímov (Babušáková, a iní, 2023).

Zároveň nie je možné spoliehať sa na to, že každá žena, ktorá zažije násillie, bude svoju situáciu riešiť trestnoprávne. Popri iných dôvodoch, prečo toto nemusí byť najbezpečnejšie a preferované riešenie, rozhodovanie o tom ovplyvňuje aj priebeh a očakávaný výsledok trestného konania. Možnosti vytvoriť si o nich obraz poskytuje analýza súdnych rozhodnutí (Burajová, a iní, 2020). Z nej vyplýva, že poškodená je spravidla viac ako rok vystavovaná v trestnom konaní rôznym procesným úkonom, pri ktorých môže dochádzať k retraumatizácii; napríklad v prípadoch trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby trvalo v priemere 17,6 mesiaca, pri trestnom čine znásillnenia 27,3 mesiaca. Súdna prax má tiež tendenciu znižovať ukladané tresty pod dolnú hranicu stanovenú zákonom. Pri trestnom čine týrania blízkej osoby a zverenej osoby len 4 % odsúdených dostali trest vyšší ako je zákonom stanovená dolná hranica, ak k spáchaniu činu došlo závažnejším spôsobom, bolo to 9 %. Súčasne až dvom tretinám odsúdených podľa základnej skutkovej podstaty súd podmienene odložil výkon trestu odňatia slobody a spravil tak aj pri viac ako tretine odsúdených podľa kvalifikovanej skutkovej podstaty. V prípadoch znásillnenia a sexuálneho násillia podľa základných skutkových podstát podiel trestov vymeraných pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej zákonom dosiahol 62 %, v prípade skutkov spáchaných závažnejším konaním sa tak stalo v 58 % prípadov. V prípadoch znásillnenia a sexuálneho násillia bol podmienene odklad trestu ukladaný menej častejšie ako pri týraní, no aj tak ho súd povolil pri viac ako polovici (55 %) skutkov kvalifikovaných podľa základnej skutkovej podstaty a v 19 % skutkov, ktoré boli spáchané závažnejším spôsobom konania.

⁶ Prítom prehľadová štúdia o rôznych výskumoch o miere falošných oznámení o sexuálnej viktimizácii ukázala, že pravdepodobnosť falošného oznámenia je významne nízka a pohybuje sa od 2 % do 10 % (LISAK, a iní, 2010).

Už výskum realizovaný spoločne s Nórsnym centrom pre výskum násillia a traumatického stresu v roku 2017 ukázal, že ženy reportovali vysokú mieru skúseností s násilnou či obťažujúcou kontrolou aj po separácii od násilného partnera (Očenášová, a iní, 2017). Pohľad na skúsenosti žien počas rokov 2023 a 2024 so systémom pomoci a podpory ukázal, že ženy zažívajúce partnerské násillie majú rozporuplné skúsenosti s riešením ich situácie pri zaisťovaní bezpečia pre seba a svoje deti (Očenášová, a iní, 2024). Vo všeobecnosti uvádzali pozitívne interakcie so špecializovanými službami. V prípade polície, niektoré ženy oceňovali empatické a citlivé správanie, ale opakovane sa vyskytli negatívne skúsenosti, vrátane odrádzania od podania trestného oznámenia, vyhodnotenia partnerského násillia ako priestupku voči občianskemu spolunažívaniu. Všetky ženy mali skúsenosti s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, či už pred rozhodom s násilným partnerom, počas neho alebo po ňom. Tie, ktoré hodnotili svoje skúsenosti pozitívne, zdôrazňovali citlivý prístup pracovníčok, ich povedomie o partnerskom násillí aj nasmerovanie na špecializované služby. Avšak mnohé ženy mali pocit, že ich skúsenosti s partnerským násillím alebo skúsenosti ich detí boli zo strany orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately minimalizované, boli odrádzané od rozchodu alebo zažívali nátlak, aby prijali rodičovskú dohodu navrhnutú otcom. Ženy vnímali ako zbytočné a ohrozujúce, ak orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately organizovali vzájomné stretnutia s bývalými partnermi alebo odporúčali mediáciu či párové psychologické poradenstvo. Aj na súdoch panuje podľa výsledkov rozhovorov nízke povedomie o partnerskom násillí a jeho dopadoch na ženy alebo deti, najmä sú prehliadané tie formy partnerského násillia, ktoré presahujú fyzické násillie. Dokonca aj v prípadoch, keď bolo násillie dokázané, či už orgánmi činnými v trestnom konaní alebo psychologickým znaleckým posudkom, ženy nevnímali inštitucionálnu podporu v súlade so svojimi záujmami. Pohľad na tieto skúsenosti je o to závažnejší, že všetky opytované ženy zažili nejakú formu postseparačného násillia a otcovia bežne využívali rodičovský kontakt s deťmi na pokračovanie násillia a inštitúcie, ako sú orgány sociálnoprávnej ochrany detí alebo polícia sa používali ako sprostredkovatelia pri páchaní násillia.

Výsledky výskumu v oblasti násillia zväčša upozorňujú na nedostatky v systémovej ochrane pred opakovanou a druhotnou viktimizáciou. Je potrebné v nich však predovšetkým hľadať inšpiráciu a podklad na zlepšovanie politík, postupov a opatrení a v tomto ohľade Slovensko za ostatné roky spravilo aj veľké pokroky.

Ďalšie činnosti KMC

Legislatívne zmeny

Spolupráca KMC s Ministerstvom spravodlivosti SR a Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR priniesla v roku 2016 novelizáciu štyroch zákonov. Popri iných zlepšeniach v postavení obetí trestných činov bol novelou Trestného zákona zavedený princíp trestnoprávnej zodpovednosti priestupkovej recidívy v prípadoch domáceho násillia. Zmenou Zákona o policajnom zbore bola predĺžená lehota vykázania násilnej osoby zo spoločného obydlija z pôvodných 48 hodín na 10 dní a vykázanie bolo rozšírené aj o zákaz priblíženia sa k ohrozenej osobe. KMC v spolupráci s Prezidiom PZ SR pripravilo nadväzujúci návrh metodického pokynu o odhade nebezpečenstva násillia na ženách a na súvisiacich prednáškach sa zúčastnilo 247 policajtov a policajtiiek.

Už v nasledujúcom roku bolo KMC pozvané do zriadenej pracovnej skupiny pre vypracovanie Zákona o obetiach trestných činov⁷ a úplnú transpozíciu Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SV (Ú. v. EÚ L 315/57, 14.11.2012). Nová legislatíva priniesla predovšetkým normatívne opatrenia na znižovanie rizika opakovanej a druhotnej viktimizácie a rozšírila možnosti získania poradenstva. Je možné sa sporiť, či možnosť akreditovať sa ako subjekt na podporu obetí trestných činov, ktoré sú kontrolované a financované Ministerstvom spravodlivosti SR, zjednodušuje činnosť poskytovateľov podpory pre ženy (v prevažnej väčšine ide o poskytovateľov sociálnych služieb). Pokiaľ ale iné lepšie riešenie neexistuje, prijatie Zákona o obetiach im umožnilo regulárne poskytovať alebo zabezpečovať právnu a psychologickú podporu a tak sa lepšie priblížiť k štandardom špecializovaných služieb pre ženy zažívajúce násillie (André Z. (ed.), 2020).

Dáta počas pandémie ukázali nárast partnerského aj domáceho násillia a zhoršenie dostupnosti podporných služieb (Očenášová, 2021). Aj v rokoch pred pandemiou v prípade vykázania zo spoločného obydlija len 4 % ohrozených osôb využili možnosť predĺžiť ochrannú dobu podaním návrhu na vydanie neodkladného opatrenia na príslušný civilný súd (Burajová, 2020). Uvedené podnietilo iniciatívu prezidentky SR Zuzany Čaputovej, ktorá upriamila pozornosť najmä na možnosti polície byť

⁷ Dôvodová správa, Ministerstvo spravodlivosti SR, 2017.

v spolupráci s podpornými službami kľúčovým aktérom na zabezpečenie ochrany života a zdravia. Na podklade analýzy modelov krízovej intervencie v sedemnástich krajinách (Filčík, 2020) boli spracované legislatívne úpravy umožňujúce koordinovaný postup medzi orgánmi činnými v trestnom konaní a novými subjektmi Intervenčnými centrami pre obeť domáceho násilia⁸, pričom súčasne došlo k predĺženiu doby vykazania zo spoločného obydlija na 14 dní. Navrhnuté zmeny a doplnenia Zákona o obetiach nadobudli účinnosť 1. júla 2021 a zmeny a doplnenia Zákona o policajnom zbore sa stali účinnými od 1. novembra 2021.

Koordinácia pomáhajúcich profesií a inštitúcií prostredníctvom vzdelávania

Od vzniku KMC bolo cieľom vytvoriť také podmienky v inštitúciách a organizáciách, aby sa predchádzalo opakovanej a druhotnej viktimizácii žien zažívajúcich násilie a obeť domáceho násilia, a to predovšetkým prostredníctvom znalostí profesionálov a profesionálok. Na podklade štandardov kvality ďalšieho vzdelávania (Mesochoritsová, 2015) boli vypracované e-learningové kurzy o násilí páchanom na ženách a 6 tréningových manuálov doplnených o príručky. KMC od roku 2015 v oblasti násilia páchaného na ženách, domáceho násilia a prevencie sexuálnej viktimizácie vyškolilo 6332 profesionálok a profesionálov. Prevažná väčšina realizovaných vzdelávacích podujatí bola pokračovaním spolupráce s Policajným zborom SR, Ministerstvom spravodlivosti SR a MVO poskytujúcimi špecifické služby pre ženy zažívajúce násilie a ich deti. Iné sa uskutočnili ako výsledok multiinštitucionálnej spolupráce v regiónoch Slovenska a ďalšie vzdelávacie iniciatívy KMC realizovalo na priamy dopyt od profesionálnych skupín, ako napríklad vzdelávanie pre Slovenskú advokátsku komoru, Centrá pre deti a rodinu alebo Slovenský inštitút pre psychotraumatológiu a EMDR.

Multiinštitucionálna spolupráca (MIS)

Podpora MIS je kľúčovou aktivitou KMC. V roku 2017 KMC zrealizovalo bilaterálny projekt zameraný na prenos skúseností a dobrej praxe z Nórska. Umožnil zástupcom a zástupkyňiam Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva vnútra SR a Prezídia Policajného zboru SR, Akadémie Policajného zboru SR, Ministerstva spravodlivosti SR a Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie navštíviť špecializované centrá pre obeť sexuálneho útoku, špecializované pracovisko pre vyšetrovanie prípadov násilia na deťoch a tiež policajnú stanicu so špeciálnou vypočúvacou miestnosťou pre osobitne zraniteľné obeť v nórskom Osle. Cesta podnietila budovanie siete policajných špecializovaných vypočúvacích

⁸ Dôvodová správa, Ministerstvo spravodlivosti SR, 2020.

miestností na Slovensku a podnietila analýzu podmienok pre vytvorenie špecializovaných centier pre obeť sexuálneho útoku (Očenášová, 2017, Burajová, a iní, 2024).

Od roku 2019 do roku 2024 KMC riadilo činnosť partnerstiev multiinštitucionálnej spolupráce vo všetkých vyšších územnosprávnych celkoch (ďalej ako VÚC). Do ich činnosti boli zapojené desiatky odborníkov a odborníčok, ktorí/-é v regióne zastupovali rôzne štátne a verejné inštitúcie a aj mimovládne organizácie. Koordinátori a koordinátorky partnerstiev multiinštitucionálnej spolupráce zorganizovali viac ako 100 stretnutí zástupcov a zástupkyň rôznych inštitúcií, facilitovali organizáciu vzdelávacích a aj osvetových podujatí a každý rok zohrali významnú úlohu v rámci kampane „Zastavme násilie na ženách“, ktorá každoročne prebieha od 25. novembra do 10. decembra.

Zvyšovanie povedomia o problematike

S ohľadom na zistenia, že oblasť vzdelávania má významné rezervy ako prostredie primárnej prevencie násillia na ženách a domáceho násillia (Bosá, a iní, 2017), KMC v spolupráci s Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici navrhlo doplnenia metodických listov a odporúčaní pre pedagogický personál základných a stredných škôl. Workshopy zorganizované v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom vo všetkých krajoch SR o potrebe prevencie a eliminácie rodovo podmieneného a domáceho násillia pre učiteľstvo a študentstvo stredných škôl a následné osvetové prednášky organizované v partnerstvách multiinštitucionálnej spolupráce na regionálnej úrovni počas uplynulej dekády absolvovalo 5 663 osôb. Cieľom je sprostredkovať im spôsob, akým rešpektovať svoju dôstojnosť a dôstojnosť iných ľudí tak, aby svoje vzťahy prežívali v bezpečí, na čo boli vytvorené aj osvetové materiály „Súhlas. Si OKEJ“ a webová stránka <https://www.nenamotajsa.sk/>.

Od roku 2019 KMC realizuje každoročne celoslovenskú osvetovú kampaň počas 16 dní aktivizmu proti násilliu na ženách. Fotenia s tabuľou s nápisom „Zastavme násilie na ženách“ sa zúčastnila prezidentka SR Zuzana Čaputová aj prezident SR Peter Pellegrini, ministri a ministerky, do kampane sme zapojili aj veľký počet diplomatických misií a aj zamestnancov a zamestnankyň inštitúcií verejnej a štátnej správy, kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií a populárnych osobností. Kampaň pritiahla každoročne významný záujem médií. Spolu s verejnými vystúpeniami na konferenciách a seminároch a vystúpeniami v elektronických alebo printových médiách bolo naším cieľom poskytnúť širšej laickej aj odbornej verejnosti zistenia z výskumných úloh, upozorniť na závažné zistenia a fenomény, zvýšiť odolnosť proti násilliu a mobilizovať aktivitu na ochranu seba a i druhých. Prostredníctvom kampaní,

osvetových aktivít a online komunikácie s verejnosťou sa KMC snaží búrať mýty o násilí a jeho obetiach a predstaviť víziu slovenskej spoločnosti, ktorá je ochotná obetiam veriť, podporiť ich a aktívne vystúpiť proti všetkým podobám násillia a diskriminácie. Súčasne aktivity slúžia ako komunikátor dostupnosti podpory Národnej linky pre ženy zažívajúce násillie, ktorá poskytuje odborné poradenstvo na čísle 0800 212 212 každý deň v roku počas 24 hodín.

Národná linka pre ženy zažívajúce násillie

NLŽ je sociálnou službou, ktorá poskytuje krízovú pomoc prostredníctvom telekomunikačných technológií fyzickej osobe, ktorá je v krízovej sociálnej situácii, alebo v inej ťažkej životnej situácii, ktorú nemôže riešiť vlastnými silami. Podporu zabezpečuje najmä poskytovaním sociálneho poradenstva. Linka funguje bezplatne a nonstop na čísle **0800 212 212** a na poradkyne je možné sa obrátiť aj e-mailom na adrese linkaprezeny@ivpr.gov.sk.

Hlavnou cieľovou skupinou NLŽ sú ženy zažívajúce násillie, ktorým je nepretržite dostupný bezpečný priestor na dôverný a anonymný rozhovor. Poradkyne sú kvalifikované poskytnúť krízovú pomoc, informácie o násilí na ženách, asistenciu a delegovanie na nadväzujúce poradenské a ubytovacie služby. Poradenský personál je pripravený poskytnúť pomoc aj tretím osobám, či už rodinným príslušníkom ženy zažívajúcej násillie, prípadne jej kolegom a priateľom, a je pripravený dištančne asistovať aj profesionálom a profesionálkam v kontakte so ženou zažívajúcou násillie. Národná linka pre ženy je dostupná všetkým, teda aj tým, ktoré majú sťažený prístup k potrebným informáciám, majú zdravotný alebo iný hendikep.

Volanie na linku je bezplatné, pretože všetky ženy majú právo na život bez strachu, ohrozovania a násillia. Služby poskytované na linke vychádzajú z potrieb žien, ktoré majú skúsenosť s násillím vo svojich vzťahoch a životoch. Z tohto dôvodu je obsah rozhovoru a miera identifikácie násillia výhradne v rukách volajúcej ženy - klientky.

V situácii ohrozenia zdravia, bezpečia a života ženy a jej detí poskytujú poradkyne na linke krízovú pomoc a potrebnú podporu 7 dní v týždni, 24 hodín denne, 365 dní v roku. V prípade akútneho ohrozenia a so súhlasom ženy alebo v istých presne vymedzených situáciách poradkyne na linke kontaktujú políciu, záchrannú zdravotnú službu alebo inú inštitúciu, ktorá môže žene pomôcť.

Od roku 2015 do roku 2024 NLŽ prijala 28 273 z 37 069 hovorov. Poradenstvo poskytla 4 051 ženám, pričom zhruba s polovicou z nich boli poradkyne v kontakte opakovane, s niektorými aj počas niekoľkých rokov. Priemerný ročný počet žien,

ktoré zavolali na linku je 608. Významnú skupinu volajúcich tvoria tzv. tretie osoby, ktoré sa chcú poradiť, ako vo svojom okolí pristupovať k prípadom násilia na ženách a ako vhodne ženy zažívajúce násilie podporiť. Týchto spoločne 2 439 evidovaných volajúcich ukazuje, že Slovensko nie je krajinou ľuďí ľahostajných k situácii druhých. Počas dekády svojej činnosti bola NLŽ v kontakte aj s 131 mužmi, ktorí zažívali partnerské násilie. Tento prehľad volajúcich nie je vyčerpávajúci. Poradkyne v každom roku hľadali riešenia aj pre približne 100 ľudí, ktorí čelili iným druhom násilia ako partnerskému násiliu a podporovali približne 250 ľudí pri hľadaní riešení iných problémov, ako problémov z násilím. Museli tiež čeliť obťažujúcim telefonátom, pričom podiel týchto hovorov dosiahol napríklad v roku 2024 až 17 %.

Od mája 2024 pracujú v jednej zmene súčasne dve poradkyne. Táto významná pozitívna zmena prispieva nielen k vyššej kvalite poradenstva a pracovného prostredia, ale aj k zvýšeniu podielu prijatých hovorov zo všetkých prichádzajúcich v roku 2024 o 11 p.b. oproti priemeru za ostatných deväť rokov.

Povedali o nás

Oľga Pietruchová, expertka na rodovo podmienené násilie z Úradu UNHCR v Bratislave, v minulosti riaditeľka Odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVR SR: „Keď sme plánovali a zakladali KMC a Národnú linku, situácia na Slovensku bola veľmi odlišná. Vznik KMC bol vtedy Radou Európy prezentovaný ako dobrá prax, ako by mal vyzerať národný koordinačný orgán. Za najdôležitejšie výstupy KMC považujem jednak prieskumy ohľadom násilia na ženách a monitorovanie služieb pre ženy zažívajúce násilie, ale najmä spoluprácu s políciou, ich vzdelávanie a metodickú podporu. Práve spoluprácu medzi KMC, políciou a službami považujem pre podporu žien a ich detí čeliacich násiliu za kľúčovú. Za súčasnej situácie vnímam veľmi pozitívne, že KMC aj linka pre ženy naďalej pokračujú vo svojej činnosti a plnia svoje úlohy, že sa ženy môžu obrátiť nielen s konkrétnymi otázkami ohľadom pomoci, ale majú aj bezpečný priestor, kde sa môžu, v prípade potreby aj anonymne, porozprávať o svojich skúsenostiach s niekým, kto ich vypočuje, nesúdi a podporí. Do budúcnosti želim KMC aj linke, aby dokázali pokračovať v svojej odbornej práci a upevnili si svoju pozíciu ako expertné subjekty, ktoré sú k dispozícii nielen ženám, ale aj médiám, političkám a politikom, ako aj širokej verejnosti.“

Silvia Porubánová, riaditeľka Slovenského národného strediska pre ľudské práva, v minulosti riaditeľka IVPR: „Pre mňa osobne je neuveriteľné, že je to ‚už‘ desať rokov

a zároveň ,iba' desať rokov. Na jednej strane, pokiaľ ide o význam, efektivitu, kvalitu, viditeľnosť, zmysluplnosť činností, výstupov, výsledkov mohlo by sa zdať, že tak Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách, ako aj Národná linka pre ženy zažívajúce násilie, fungujú na Slovensku už niekoľko desaťročí. Je teda jasné, že jednoznačne verím v poslanie a misiu KMC aj NLŽ. Keď si však premietnem zámery, nádeje, obavy a neskoršie vyjednávanie, lobbovanie, dúfanie – proste celý prípravný proces spred viac ako desiatich rokov, zdá sa mi, že to bolo len nedávno a vlastne neviem kam sa tie roky podeli, kedy ubehli?! To zase svedčí zrejme o tom, že v ,našich agendách' život neplynie, ale turbulentne sa valí.

AJ KMC aj NLŽ predovšetkým odstigmatizovali, doslova ,odkľali' tému násilia páchaného na ženách. V súčasnosti sa, na rozdiel od spomínaných ,iba' desiatich rokov, o realite, prevalencii, prevencii, riešení, eliminácii násilia páchanom na ženách neporovnateľne viac a jednoznačnejšie hovorí, skúma, spája, apeluje. Z hľadiska alebo optiky podpory a ochrany ľudských práv žien na Slovensku treba zdôrazniť komplexný a synergický význam pôsobenia KMC aj NLŽ. Svojím statusom, misiou, reálnou činnosťou, hodnotovým ukotvením stoja pevne na strane spravodlivosti, dôstojnosti, inklúzie a nediskriminácie pre všetky, pre všetkých. Do budúcnosti im preto zo srdca prajem čoraz väčší podiel preventívnych a edukatívnych činností a výstupov a čoraz menej a menej akéhokoľvek násilia v našich každodenných životoch.“

Daša Malíková, zakladateľka a riaditeľka centra ALEJ, ktorá bola prvou vedúcou Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie v roku 2015: *„Vznik Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie je významným míľnikom v úsilí riešenia problému násilia páchaného na ženách a partnerského násilia. Ženám a ich okoliu bola vďaka linke prístupnená nepretržitá a bezplatná pomoc a podpora. Pamätám sa na začiatky fungovania linky a na to, ako rýchlo a v akom rozsahu si získala dôveru žien, ktoré na ňu volali. Okrem okamžitej podpory a poradenstva ženám bolo naším cieľom, aby linka sprostredkovala ženám kontakt na akreditované poradenské centrá a bezpečné ženské domy v okolí ženy, ktoré jej poskytnú dlhodobú pomoc a podporu a v tomto vidím tiež jej veľký význam aj v súčasnosti. Teší ma, že Národná linka pre ženy zažívajúce násilie je dnes na Slovensku stabilnou súčasťou siete pre ženy, ktoré sa ocitli v náročnej životnej situácii. Vďaka nej majú ženy možnosť anonymne a dôverne kedykoľvek hovoriť s poradkyňami o svojej situácii a hľadať spolu s nimi jej riešenie.“*

Záverečné slovo

Barbora Burajová, vedúca manažérka KMC a špecialistka odborných činností NLŽ:

„Ak sa vieme zhodnúť na východisku, že násilie páchané na ženách a dievčatách je neprijateľné, tak nás to musí do viesť k záveru, že je nespravodlivé a preto sme povinní naň ukázať a hovoriť o ňom. V súčasnosti môžeme o násilí rozprávať informovane a na základe faktov. Vedecká obec za posledných 40 rokov prináša nielen dôkazy o výskyte násilia, máme aj objektívne poznatky o prežívaní obetí a následkoch. Vieme, ako násilie znižuje šance naplno uplatniť potenciál vo vzdelávaní, v profesionálnom živote a ako poškodzuje sociálne vzťahy. Máme dostatok dôkazov aj o tom, že násilie má negatívny vplyv aj na blízkych obetí, osobitne na deti, ktoré sú svedkami násilia.

KMC malo za posledných 10 rokov mnoho úloh, no tá základná - odtabuizovať problematiku násilia na ženách a formovať diskusiu o ňom na základe aktuálnych vedeckých poznatkov, zostáva. Ak si položíme otázku, či sme dosiahli želanú zmenu, tak čestná odpoveď znie, že nie. Aj napriek veľkému počtu výstupov a príspevku k pozitívnym legislatívnym zmenám, je pred KMC a NLŽ stále množstvo úloh a aj pretrvávajúcich problémov. Ale najhoršie, čo by sme mohli urobiť, je vzdať sa snahy o dosahovanie ideálu spoločnosti bez násilia.

Počas môjho pôsobenia v KMC a NLŽ som mala príležitosť stretnúť mnoho ľudí oddaných myšlienkam rodovej rovnosti, rešpektu k dôstojnosti a autonómii, oddaných princípu nulovej tolerancie voči násiliu. Som vďačná za každé jedno z týchto stretnutí a teším sa na všetky budúce.“

V texte boli citované niektoré zistenia z nasledujúcich publikácií vytvorených KMC:

André Z. (ed.), Brnová T., Burajová B., Gáliková D., Karlovská D., Klieštiková S., Kováčová M., Krušková E., Očenášová Z., Surovcová A. 2020. *Návrh usmernenia k poskytovaniu služieb pre ženy zažívajúce násilia a ich deti.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2020.

Babušáková, Andrea, Burajová, Barbora a Píš, Marek. 2023. *Návrh na koordinačný postup pre vytvorenie .* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2023.

Bosá, Monika, a iní. 2017. *Primárna prevencia rodovo podmieneného násilia a domáceho násilia.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava 2017, 2017. 978-80-7138-156-3.

Burajová, Barbora a Očenášová, Zuzana. 2020. *Analýza súdnych rozhodnutí v prípadoch násillia páchaného na ženách.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2020. 978-80-7138-171-6.

Burajová, Barbora. 2020. *Návrh systému krízovej multiinštitucionálnej intervencie.* Inštitút pre výskum práce a rodiny. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2020.

Burajová, Barbora, a iní. 2024. *Integrovaná pomoc v prípadoch sexuálnej viktimizácie.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2024.

Filadelfiová, Jarmila, Gerbery, Daniel a Vittek, J. 2017. *Reprezentatívny výskum domáceho násillia na Slovensku.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2017. Pramenná správa.

Filčík, Marián. 2020. *Právny a odborný rámec zriaďovania a fungovania siete intervenčných tímov : Východisková analýza.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2020. s. 84. 978-80-7138-169-3.

Mesochoritsová, Adriana. 2015. *Návrh štandardov kvality vzdelávania v oblasti násillia páchaného na ženách.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2015.

Očenášová, Z. a Michalík, P. 2017. *Sexuálne násillie na ženách – správa z reprezentatívneho výskumu.* 1. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2017. s. 86. 978-80-7138-159-4.

Očenášová, Zuzana a Smitková, Hana. 2017. *Vzťah matka – dieťa v kontexte partnerského násillia na ženách.* 1. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, Bratislava, 2017. s. 57. 978-80-7138-154-9.

Očenášová, Zuzana. 2017. *Centrá pre obeť sexuálneho násillia – model multiinštitucionálnej intervencie.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2017.

Očenášová, Zuzana. 2021. *Vplyv protipandemických opatrení COVID-19 na násillie na ženách.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2021.

Očenášová, Zuzana, a iní. 2017. *Mapovanie postupov a postojov vyšetrovateľov policajného.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2017. 978-80-7138-152-5.

Očenášová, Zuzana, Jankovičová, Michaela a Burajová, Burajová. 2024. *Akoby násillie s tým nič nemalo.* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2024. 978-80-7138-192-1.

KMC počas desiatich rokov pôsobenia okrem vyššie spomínaných publikovalo ďalších 53 odborných analytických publikácií, medzi nimi išlo o metodiky, správy z výskumov či monitoringy.

Viac o **Koordinačno-metodickom centre pre prevenciu násilia na ženách** a **Národnej linke pre ženy zažívajúce násilie** sa dozviete na <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/>.

Sledovať činnosť KMC a NLŽ môžete aj na našich sociálnych sieťach:

- Facebook: *Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách*
Národná linka pre ženy zažívajúce násilie
- Instagram: *Národná linka pre ženy zažívajúce násilie*

BULLETIN IVPR

ročník 6 (2025)

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
IČO 308 47 451
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
Vychádza 12 x ročne. NEPREDAJNÉ.
ISSN 2729-9767
EV 6041/22

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach
www.ivpr.gov.sk